

Desconeguts a la porta de casa

Zygmunt Bauman

FONT: BAUMAN, Zygmunt. Traducció de Josefina Caball. *Desconeguts a la porta de casa*. Barcelona: Arcàdia, 2016.

Fragment de “Desconeguts a la porta de casa” del reconegut sociòleg polonès Zygmunt Bauman.

1

EL PÀNIC MIGRATORI I ELS SEUS (MALS) USOS

Avui dia els telenotícies, els titulars dels diaris, els discursos polítics i les piulades a Internet, que s'utilitzen per centrar l'atenció en les inquietuds i les pors del públic i canalitzar-les, són plens de referències a la «crisi migratòria», una crisi que, pel que sembla, desborda Europa i augura el col·lapse i la fi de l'estil de vida que coneixem, fem i valorem. Aquesta crisi ara és una mena de nom clau políticament correcte que designa la fase actual de la guerra perpètua que lliuren els creadors d'opinió per conquerir i subordinar la mentalitat i els sentiments humans. L'impacte de les notícies que arriben des d'aquest camp de batalla és tan gran que gairebé es podria qualificar de «pànic moral» (segons la definició comunament acceptada d'aquest fenomen que recull la versió anglesa de la Viquipèdia, «sentiment de por estès entre un grup nombrós de persones que senten que un mal posa en perill el benestar de la societat»).

Mentre escric aquestes paraules, està a punt d'haver-hi una altra tragèdia, una tragèdia que és fruit d'un desinterès brutal i de la ceguesa moral. Cada vegada hi ha més senyals que indiquen que l'opinió pública, confabulada amb els mitjans de comunicació obsessionats pels índexs d'audiència, comença a acostar-se, a poc a poc

però inexorablement, al punt de «fatiga de la tragèdia dels refugiats». Criatures ofegades, murs erigits precipitadament, tanques de filferro de pues, camps de concentració superpoblats i governs que competeixen els uns amb els altres per desempallegar-se'n i agreugen la situació d'aquestes persones, que han de patir l'exili, s'han salvat de miracle i s'han d'exposar als perills horripilants del viatge per mar cap a un lloc segur: totes aquestes atrocitats morals com més va, menys són notícia i menys surten «als telenotícies». Malauradament, tots aquests fets impactants al final es converteixen en una cosa habitual i rutinària —i en un pànic moral que s'apaga i desapareix de la vista i de les consciències embolcallades en el vel de l'oblit. Qui se'n recorda, ara, dels refugiats afganesos que buscaven asil a Austràlia i es llençaven contra les tanques de filferro espinós de Woomera, o eren confinats als grans camps de detenció construïts pel govern australià a Nauru i l'illa de Christmas «per impedir que entressin en aigües territorials»? O qui es recorda de les dotzenes d'exiliats sudanesos assassinats per la policia al centre del Caire «després d'haver-los privat dels seus drets» segons l'Alt Comissionat de les Nacions Unides per als Refugiats?¹

La migració massiva no és, ni de bon tros, un fenomen nou. Ha acompanyat l'era moderna des dels seus inicis, si bé canviant-ne una vegada i una altra i invertint-ne de tant en tant la direcció. «El nostre estil de vida» implica que hi hagi «persones sobreres». Persones *localment* «inútils» —que hi són de més, que no poden tenir feina— a causa del progrés econòmic, o *localment* intolerables —rebutjades per raó del malestar, de les hostilitats i dels conflictes deguts a les transformacions polítiques i socials i les subsegüents lluites pel poder. A més, avui dia paguem les conseqüències de la desestabilització profunda i, segons que sembla, sense perspectives de la regió de l'Orient Mitjà causada per les polítiques i les aventures militars mal calculades, d'una miopia absurda i sens dubte fracassades, de les potències occidentals.

¹ Vegeu Michel Agier. *Gérer les indésirables*. París: Flammarion, 2008. Bauman parteix de la versió anglesa: *Managing the Undesirables*. Cambridge: Polity, 2011. Traducció de David Fernbach.

I així, els factors que hi ha darrere els moviments massius actuals en els punts de partida són dobles; però també ho són l'impacte d'aquests moviments als punts d'arribada i les reaccions dels països receptors. A les regions «desenvolupades» del planeta, en les quals busquen aixopluc tant els migrants com els refugiats, hi ha interessos comercials que cobegen i reben amb els braços oberts l'afluència de mà d'obra barata i de persones amb habilitats que poden aportar molts beneficis (com ho resumeix en poques paraules Dominic Casciani: «Els empresaris britànics han trobat la manera d'aconseguir mà d'obra estrangera barata per mitjà d'agències de col·locació que dediquen els seus esforços en el continent a detectar i contractar treballadors estrangers»);² però per al gruix de la població, que ja està prou aclaparada per la fragilitat de la seva existència i la precarietat de la seva posició social i les seves perspectives, aquesta afluència és senyal de més competència en el mercat laboral, més incertesa i pèrdua de possibilitats de prosperar: un estat d'ànim políticament explosiu, mentre els polítics oscil·len insegurs entre desitjos incompatibles de gratificar els amos del capital a qui serveixen i d'apacar els temors dels seus electors.

En resum, tal com estan les coses ara i com sembla que estaran durant molt de temps encara, és poc probable que s'acabi la migració massiva, ni per manca de motius, d'una banda, ni pels intents ingenus d'aturar-la, de l'altra. Tal com remarcava d'una manera intel·ligent Robert Winder al prefaci de la segona edició del seu llibre: «Podem plantar la nostra cadira a la platja tantes vegades com vulguem i cridar quan veiem venir les onades, que l'onatge no ens escoltarà ni el mar no es retirarà».³ Aixecar murs per tal d'aturar els immigrants a pocs passos dels «nostres patis del darrere» és tan ridícul com l'anècdota que expliquen de Diògenes, el filòsof de l'antiguitat que vivia dins d'una bóta amb la qual rodolava amunt i avall dels carrers de la seva ciutat natal, Sínope. Quan li van preguntar per què es comportava d'aquella

² Vegeu www.bbc.co.uk/news/uk-31748423.

³ Robert Winder. *Bloody Foreigners: The Story of Immigration to Britain*. Londres: Abacus, 2004 (2003).

manera tan estranya, ell va respondre que, en veure que els seus veïns s'afanyaven a tancar i barrar les portes de casa seva i a esmolar les espases, va decidir que també volia contribuir a la defensa de la ciutat i impedir que fos conquerida per les tropes d'Alexandre de Macedònia que s'acostaven.

Tanmateix el que ha passat més recentment, aquests últims anys, és que s'ha produït un salt enorme en el nombre total d'immigrants que truquen a la porta d'Europa, perquè s'hi han afegit refugiats i sol·licitants d'asil; aquest salt ha estat degut al nombre cada vegada més gran d'estats que s'ensorren, més ben dit, que ja s'han ensorrat, o, en realitat, de territoris sense estat i, per tant, també sense llei, que són escenaris d'interminables guerres tribals i sectàries, de massacres i de pillatge i d'un camp qui pugui constants. En gran mesura, aquest és el dany col·lateral causat per les expedicions militars a l'Afganistan i l'Iraq, unes expedicions errònies, nefastes i desastroses, que van portar a la substitució dels règims dictatorials per un panorama d'anarquia i violència frenètica incessants. Unes expedicions instigades i fomentades pel comerç global d'armes fora de tot control i enfortit per la cobdiciosa indústria armamentística, amb el suport tàcit (encara que massa sovint exposat amb orgull en fires d'armes internacionals) de governs obsessionats per augmentar el producte nacional brut. L'allau de refugiats empesos per l'imperi de la violència arbitrària a abandonar casa seva i les seves preuades possessions, l'allau de persones que busquen refugi fugint dels camps de la mort, s'afegeix al flux constant de migrants econòmics, moguts pel desig ben humà d'allunyar-se del sòl erm i anar allà on l'herba és verda; de deixar enrere les terres empobrides i sense futur i anar a les terres somiades riques en oportunitats. D'aquest flux constant de persones que busquen l'oportunitat de tenir un nivell de vida decent (un corrent que flueix sense parar des dels inicis de la humanitat i que la indústria moderna productora de persones sobreres i vides malaguanyades només ha accelerat),⁴ Paul Collier ens en diu:

⁴ Vegeu Zygmunt Bauman. *Wasted Lives: Modernity and Its Outcasts*. Cambridge: Polity, 2003. N'hi ha versió en castellà: *Vidas desperdiciadas. La modernidad y sus parias*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 2007. Traducció de Pablo Hermida.

El primer fet és que l'escletxa salarial entre els països pobres i els rics és immensa i que el procés de creixement global farà que es mantingui així durant dècades. El segon és que la migració no farà disminuir significativament aquesta escletxa perquè els mecanismes de retroacció són massa febles. El tercer és que mentre hi continua havent migració, hi continuarà havent diàspores durant dècades.

Per consegüent, l'escletxa salarial persistirà, mentre que les causes que motiven la migració augmentaran. Això implica que l'emigració des dels països pobres cap als rics s'accelerarà. En aquest futur previsible, la migració internacional no assolirà l'equilibri. Ens trobem en el començament d'un desequilibri de proporcions èpiques.⁵

Entre l'any 1960 i el 2000, segons va calcular Collier (quan va escriure el llibre només disposava de les estadístiques fins a l'any 2000), «El que va fer que la xifra es disparés de 20 milions a més de 60 milions va ser l'emigració des dels països pobres cap als rics. A més, l'augment es va accelerar dècada rere dècada [...] És raonable suposar que a la dècada del 2000 es continuaria accelerant». Podem dir que, seguint la seva pròpia lògica i tendència, la població dels països pobres i la dels rics es comporten com el líquid d'uns vasos comunicants. El nombre d'immigrants tendirà a pujar buscant l'equilibri fins que els nivells de benestar s'igualin en els dos sectors, «desenvolupats» i «en vies de desenvolupament (?)», del planeta globalitzat. Així i tot, per arribar a aquest resultat probablement es tardarà moltes dècades, fins i tot excloent els girs inesperats del destí històric.

Des dels inicis de la modernitat, els refugiats que fugen de la cruesa de la brutalitat de les guerres i dels despotismes o d'una existència de fam i desprotecció salvatges han trucat a la porta d'altres persones. Per als de l'altre costat d'aquella

⁵ Paul Collier. *Exodus: Immigration and Multi-culturalism in the 21st Century*. Oxford: Oxford University Press, 2013 —citada en l'original de Pedicó de Penguin del 2014. N'hi ha versió en castellà: *Éxodo. Inmigrantes, emigrantes y países*. Madrid: Turner, 2014. Traducció de Miguel Ros González.

porta, aquells refugiats sempre han estat —són encara ara— uns desconeguts. Les persones foranes tendeixen a causar angoixa precisament perquè són «desconegudes», i, per tant, són imprevisibles i temibles, a diferència de les persones amb les quals interactuem cada dia i de les quals ens pensem que sabem què podem esperar; en canvi, qui ens assegura que la gran aflluència de desconeguts no malmetrà les coses que valorem —i que aquestes persones no tenen la intenció de malmetre o destruir el nostre estil de vida, que tan bé coneixem i que tant ens reconforta. A les persones amb les quals estem acostumats a cohabitar als nostres barris, als carrers de la ciutat o als llocs de treball, les solem dividir en amigues o enemigues, en benvingudes o només tolerades; però sigui quina sigui la categoria que els assignem, sabem prou bé com ens hem de captenir davant d'elles i com hem de gestionar les nostres interaccions. Dels desconeguts, però, en sabem massa poques coses per poder interpretar bé les seves tàctiques i per poder donar-hi respostes adequades —per endevinar quines intencions tenen i què faran després. I no saber què hem de fer, com hem d'afrontar una situació que no hem creat nosaltres o que no podem controlar és una font important d'ansietat i de por.

Podem dir que aquests problemes són universals i extemporanis quan hi ha «desconeguts entre nosaltres» que es fan visibles a tota hora i en tots els sectors de la població amb una intensitat i un grau més o menys similars. Les zones urbanes densament poblades generen inevitablement dos impulsos contradictoris: el de la «mixofília» (atracció cap a entorns multicolors i heterogenis, que auguren experiències noves i inexplorades i que, per això mateix, prometen els plaers de l'aventura i la descoberta); i el de la «mixofòbia» (por del volum difícil de gestionar d'allò que és desconegut, indomable, desmoralitzador i incontrolable). El primer impuls és el principal atractiu de la vida a la ciutat; el segon, per contra, n'és el pitjor malson, sobretot als ulls dels menys afortunats i dels qui tenen menys recursos, que —a diferència dels rics i privilegiats, que poden comprar «comunitats tan-cades» per aïllar-se del desori i del desordre incòmode, inquietant i sovint terrible dels carrers abarrotats de la ciutat— no tenen la capacitat d'allunyar-se de les innombrables trapes i trencacolls disseminats per l'entorn urbà heterogeni, massa

sovint desagradable, poc fiable i hostil, i els condemna a estar exposats tota la vida als seus perills ocults. Com Alberto Nardelli informa a *The Guardian* de l'11 de desembre del 2015: «Gairebé el 40% dels europeus esmenten la immigració com el problema més important que ha d'afrontar la Unió Europea —més que qualsevol altre. Tan sols fa un any, menys del 25% de persones havia dit el mateix. Un de cada dos britànics menciona la immigració entre els problemes més importants del país».⁶

En el nostre món cada vegada més desregulat, multicèntric i desarticulat, aquesta ambivalència permanent de la vida urbana no és, però, l'única cosa que ens fa estar inquiets i espantats davant dels nouvinguts sense llar, ni l'única que inspira animadversió contra ells i que incita a la violència —i també a l'ús, al mal ús o a l'abús de la visible situació lamentable d'indigència i impotència de les persones que migren. Podem identificar dos elements més que hi influeixen, provocats pels trets singulars del nostre estil de vida en la postdesregulació i la cohabitació —dos factors aparentment ben separats l'un de l'altre però que afecten d'una manera predominant les diferents categories de persones. Cadascun d'aquests dos factors intensifica el ressentiment i la bel·licositat envers els immigrants, però en diferents sectors de la població autòctona.

El primer impuls segueix, encara que d'una manera més actualitzada, l'esquema que ja apareix en la fable d'Isop de les llebres i les granotes.⁷ En aquesta fable, unes llebres eren perseguides per les altres bèsties fins a l'extrem que no sabien on anar. Així que veien que se'ls acostava un sol animal arrencaven a córrer. Un dia van veure venir uns cavalls salvatges que se'ls apropaven en estampida, i les llebres van fugir cap a un llac d'allà a la vora, decidides a ofegar-se abans que continuar vivint en aquell estat constant de por. Però just quan van arribar a la vora del llac, una colla de granotes, espantades de veure acostar-se les llebres, van saltar a l'aigua. Una de les

⁶ <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/11/the-media-needs-to-tell-the-truth-on-migration-not-peddle-myths>.

⁷ Bauman parteix de la versió de www.taleswithmorals.com/aesop-fable-the-hares-and-the-frogs.htm; entre cometes citem la traducció de Montserrat Ros a *Isop, Fables*, Barcelona: Fundació Bernat Metge, 1984, 1989. (N. de la T)

llebres va dir: «ja no cal que ens hi tirem; perquè vet aquí que hi ha animals que encara són més porucs que nosaltres». No hi ha necessitat de preferir la mort a viure amb por. La moralitat de la fable d'Isop és clara: la llebre se sent satisfeta —per fi es pot alliberar de l'abatiment que li causava haver de fugir cada dia dels animals que l'empaitaven— perquè veu que sempre hi ha algú que està en una situació pitjor que la seva.

De llebres que són perseguides i atemorides per les altres bèsties, i que es troben en una situació difícil semblant a la que pateixen els personatges de la fable d'Isop, n'hi ha moltes en la nostra societat d'animals humans, i en aquestes últimes dècades, el nombre no n'ha parat de créixer i, pel que sembla, continuarà creixent. Viuen en la misèria, en l'enviliment, en la ignomínia al si d'una societat decidida a marginar-les alhora que es vanta d'haver assolit una opulència i un confort sense precedents. Com que han estat constantment objecte de burla, retrets i censura a mans d'aquelles altres «bèsties humanes», les nostres «llebres» se senten ofeses i oprimides, perquè són degradades i menyspreades pels altres, i, al mateix temps, la seva pròpia consciència fa que se sentin amonestades, ridiculitzades i humiliades per la seva evident impotència per poder-se posar al nivell deis qui estan per sobre seu.

En un món en que se suposa, s'espera i es fomenta que cadascú «s'espavili», aquestes llebres humanes, a les quals altres humans els neguen respecte, cura i reconeixement, són, com les llebres perseguides per les altres bèsties d'Isop, desterrades al «campi qui pugui» abandonades allà indefinidament, sense cap esperança i, encara menys, cap promesa fiable de poder ser-ne rescatades o escapar-ne.

Per als marginats que pensen que han arribat al fons de tot, descobrir que a sota seu encara hi ha una altra capa inferior a l'estrat al qual han estat empesos els salva l'ànima, els retorna la dignitat humana i els permet conservar la poca autoestima que els queda. L'arribada massiva d'immigrants sense llar, privats de drets humans, no només a la pràctica sinó també segons la llei, els ofereix la possibilitat (insòlita) de sentir-se redimits. D'aquesta manera s'explica en bona part la coincidència de la

recent immigració massiva amb el notable augment de la xenofòbia, el racisme i la variant xovinista del nacionalisme —i el triomf electoral, sorprenent i sense precedents, dels partits i moviments xenòfobs, racistes i xovinistes i dels seus líders patrioters.

El Front Nacional, dirigit per Marine Le Pen, arreplega vots sobretot de les capes més baixes —desheretades, discriminades, empobrides i temoroses de l'exclusió— de la societat francesa, de les quals aconsegueix el suport amb l'eslògan predicat explícitament o implícitament «França per als francesos».⁸ Les persones amenaçades de ser excloses de la societat a la pràctica, tot i que no formalment (fins ara), difícilment poden passar per alt una crida així; al capdavant, el nacionalisme els ofereix el somiat bot salvavides (mecanisme de resurrecció?) per a la seva autoestima minvant o ja difunta. Als Estats Units, el que va salvar la «púrria blanca» dels estats del sud de caure en l'extrem de sentir un odi insuportable i suïcida cap a si mateixos va ser la presència dels negres infrahumans als quals es negava fins i tot l'únic privilegi del qual ells tenien dret de presumir —almenys segons la seva mentalitat—: la pell blanca. Ser francès (o francesa) és un tret (l'únic factible?) que eleva les capes baixes de la societat francesa al mateix nivell que els bons, nobles, poderosos del capdamunt de tot, i al mateix temps les situa per sobre dels estrangers que tenen una situació de pobresa semblant a la seva, dels nouvinguts sense estat. Les persones immigrants representen aquell cobejat estrat inferior situat encara més avall —per sota de la capa del fons de tot a la qual han estat consignats i relegats els *misérables* autòctons; un estrat inferior que pot fer que la teva sort no sigui degradant del tot i que, per tant, sigui una mica menys amarga, insuportable i intolerable. Cal deixar ben clar als immigrants que viuen, i que continuaran vivint, en un temps de

⁸ «Marine Le Pen potser té poques probabilitats d'arribar al poder, però la seva figura té més força que mai a França entre el nombre cada vegada més gran de descontents i desafectes. Aquell ouf francès d'alleujament també és el soroll que fas quan et claven un cop de puny al ventre», va comentar la BBC, després de la segona volta de les eleccions regionals franceses del 2015, de la qual els candidats del Partit Socialista, el partit al govern, van haver de retirar-se per aturar el Front Nacional i d'aquesta manera aplanar el camí cap a la victòria al seu principal rival, Sarkozy, del partit dels Republicans.» (<https://www.bbc.com/news/world-europe-35088276>) Però, «mentrestant l'atur augmenta, creix l'amenaça del terror i l'esperit insurrecte es va propagant».

pròrroga, per tal que els francesos i les franceses almenys puguin, en la sort i en la desgràcia, sentir-se *chez soi*. hi ha una raó més excepcional (és a dir, que va més enllà de la desconfiança «normal» extemporània) per mirar amb mals ulls l'afluència massiva de refugiats i de sol·licitants d'asil, una raó que atrau sobretot un sector diferent de la societat: l'emergent «precariat», les persones que tenen por de perdre tot el que han aconseguit, les seves preuades i envejables possessions i estatus social, a diferencia d'aquells equivalents humans de les llebres d'Isop, enfonsats en la desesperació que se sent després d'haver perdut totes aquestes coses o de no haver tingut mai l'oportunitat d'aconseguir-les.

Cal recordar que l'aparició massiva i sobtada de desconeguts als nostres carrers no l'hem causada *nosaltres* ni la podem controlar *nosaltres*. Ningú no ens va consultar; ningú no ens va demanar si hi estàvem d'acord. No és estrany que les successives onades de nous immigrants siguin vistes amb recel com a (per citar Bertolt Brecht) «portadors de males notícies». Encarnen l'esfondrament de l'ordre (sigui quin sigui el concepte que tinguem d'«ordre»: un estat de les coses en què les relacions entre les causes i els efectes són estables, i per tant, comprensibles i previsibles, cosa que permet a aquells qui hi viuen saber com han de procedir), un ordre que ha perdut la seva forma vinculant. Els immigrants són una versió actualitzada —«nova i millorada», i també tractada més seriosament— d'aquells «homes anunci» dels frívols i esbojarrats anys vint que portaven pels carrers de les ciutats, plenes a vessar de caps buits i crèduls, anuncis que deien: «La fi del món tal com el coneixem és a prop». Els immigrants, per fer servir l'expressió punyent de Jonathan Rutherford, «transporten les males notícies des d'un racó llunyà del món fins a l'entrada de casa nostra».⁹ Fan que prenguem consciència d'allò que tant voldríem oblidar o que, millor encara, voldríem que desaparegués, i ens ho recorden contínuament: unes forces globals i llunyanes de les quals se sent parlar de tant en tant però que gairebé sempre són invisibles, intangibles, obscures, misterioses i gens fàcils d'imaginar; unes forces prou potents per interferir en les nostres vides sense

⁹ Jonathan Rutherford. *After Identity*. Londres: Lawrence and Wishart, 2007.

tenir en compte ni respectar les nostres preferències. Les «víctimes col·laterals» d'aquestes forces, per una lògica viciada, tendeixen a ser percebudes com les tropes d'avantguarda d'aquestes mateixes forces —que ara estableixen guarnicions entre nosaltres. Aquests nòmades —no pas perquè ho hagin triat, sinó pel veredict de d'un destí cruel— ens recorden, d'una manera irritant, exasperant i esgarrifosa, la vulnerabilitat (incurable?) de la nostra posició i la fragilitat endèmica del nostre benestar guanyat amb penes i treballs.

És un costum humà —massa humà— culpar i castigar els missatgers pel contingut detestable del missatge que porten —en aquest cas, d'aquestes forces globals desconcertants, inescrutables i espantoses que tant ens disgusten i de les quals sospitem (amb raons sòlides) que són les responsables de la sensació humiliant i desesperant d'incertesa existencial que anorrea i destrueix la nostra confiança i que, a més, fa miques les nostres ambicions, els nostres somnis i els nostres projectes vitals. I si bé no podem fer gairebé res per frenar les forces esquives i remotes de la globalització, almenys podem desviar la ràbia que ens han provocat i que ens continuen provocant i descarregar la nostra ira, indirectament, en els que en són conseqüència i que tenim a prop i a l'abast.

Això, és clar, no ens portarà a les arrels del problema, però pot alleujar, almenys durant un temps, la humiliació de la nostra impotència i la nostra incapacitat d'oposar resistència a la precarietat anihiladora del nostre lloc al món.

Aquesta lògica retorçada, la mentalitat que genera i les emocions que allibera proporcionen uns terrenys altament fèrtils i molt temptadors per als que busquen vots. És una oportunitat que un nombre creixent de polítics no voldria perdre's per res del món. Molt pocs polítics que ja ocupen un càrrec, o que aspiren a ocupar-ne un, són capaços de resistir-se a la temptació de treure profit de l'ansietat causada per l'afluència de persones foranes —que, tem la gent, faran baixar encara més els sous i salaris que ja es resisteixen a pujar, i que allargaran encara més les cues ja prou llargues i abominables de gent que busca (en va) feina, que és cada cop més escassa.

Les estratègies que els polítics fan servir per aprofitar l'oportunitat poden ser — i són molt diferents, però cal deixar clara una cosa: la política de separar-se els uns dels altres, de mantenir la distància, de construir murs en comptes de ponts i optar per «cambres de ressonància» insonoritzades, en comptes de línies directes per a una comunicació que no sigui distorsionada (i, resumint, de rentar-nos les mans i manifestar la nostra indiferència disfressant-la de tolerància) només porta a l'erm de la desconfiança mútua, el distanciament i la irritació. Si bé a curt termini, i d'una forma enganyosa, pugui semblar que aquestes polítiques suïcides alleugen la situació (apartant el problema de la vista), en realitat acumulen explosius que esclataran en el futur. Per tant, cal tenir ben clar que l'únic camí per sortir del malestar actual i dels infortunis futurs és rebutjar les temptacions traïdores de separar-nos; en comptes de negar-nos a afrontar els reptes que planteja la idea d'«un planeta, una humanitat» del nostre temps, rentar-nos-en les mans i aïllar-nos de les molestes diferències, dissimilituds i distanciacions autoimposades, hem de buscar ocasions per establir-hi un contacte estret i cada vegada més íntim —amb l'esperança de poder, així, arribar a una *fusió* d'horitzons en comptes d'una *fissió* induïda, artificiosa i que s'intensifica a si mateixa.

Sé molt bé que triar aquest camí no és una recepta per tenir una vida serena i sense problemes, ni per poder realitzar sense esforços una tasca tan difícil. Aquest camí augura, per contra, un temps desesperadament llarg ple de sots i esbarzers. No és probable que alleugi l'ansietat ni un sol instant —potser fins i tot al començament pot crear més pors, pot exacerbar encara més les sospites i animositats existents. Així i tot, no crec que hi hagi cap solució directa i alternativa al problema que sigui més còmoda i menys arriscada. La humanitat està en crisi, i no hi ha altra sortida a la crisi que la solidaritat humana. El primer obstacle per sortir de l'alienació mútua és el rebuig del diàleg: el silenci que neix de l'autoalienació, l'actitud distant, la inatenció, el desinterès i, en resum, la indiferència que al mateix temps els reforça. Així doncs, en comptes de veure la dialèctica de la creació de fronteres com la tríade de l'amor i l'odi, cal veure-la com la tríade de l'amor, l'odi i la indiferència o la negligència.

La situació en la qual ens trobem el 2016 és, ara com ara, d'una ambivalència incurable, i teoritzar sobre la seva simplicitat i el seu caràcter inequívoc —si intentem posar-hi remei— comporta més riscos que el mal que es pretén guarir. No acceptarà solucions fàcils i ràpides, i si es preveu optar per aquestes solucions, la teoria no es podrà posar en pràctica sense exposar el planeta, l'espai que compartim i habitem conjuntament, a perills encara més catastròfics a llarg termini que l'actual situació difícil que compartim i afrontem conjuntament. Siguin quines siguin les opcions a les quals es recorri, el que no hem d'oblidar és que per força afectaran el futur que compartirem i viurem conjuntament (esperem que durant molt de temps), i que per aquesta raó han de regir-se pel propòsit de reduir aquests perills, en comptes de fer-los augmentar. La indiferència mútua, evidentment, no és cap solució. [...]

De moment, permeteu-me que us recordi un altre missatge, en aquest cas del papa Francesc —segons el meu parer, una de les poques figures públiques que ens alerta dels perills d'imitar el gest de Ponç Pilat i de rentar-nos les mans respecte de les conseqüències de les afliccions i tribulacions del món actual, de les quals tots nosaltres som, alhora, en un grau o altre, víctimes i culpables. Sobre el vici o el pecat de la indiferència i el subsegüent fracàs moral, el 8 de juliol del 2013, durant la visita a Lampedusa —quan i on va comentar el «pànic moral» present—, el papa Francesc va dir:

Molts de nosaltres, jo inclòs, estem desorientats; ja no prestem atenció al món en què vivim; ja no ens preocupa; no protegim allò que Déu va crear per a tots nosaltres i, finalment, som incapaços de tenir cura els uns dels altres! I quan és tota la humanitat que està desorientada, passen tragèdies com la que hem vist.